

Korrels tijd en schaduwlicht

De hartstochtelijke experimenten van Barbara Meter

Convalesc

Portretfoto's, passanten, schaduwen. Ramen, landschappen, water. De films van Barbara Meter (Amsterdam, 1939) zijn monumenten voor de vluchtigheid. Haar werk huldigt de onbereikbare nabijheid die filmbeeld kan verschaffen. Uit veel van haar titels blijkt het al: *From the Exterior*, *De afstand tot dichtbij*, *Departure on arrival*, *In het voorbijgaan*, *Appearances*, *Portraits*, *A Touch*. De films van Meter maken bijna tastbaar dat film en mensen enkel bestaan in hun voorbijtrekken, altijd in beweging, tot het afgelopen is. Alleen op film kun je het continue verdwijnen van alles herhalen, en vertragen, en een paar korrels en flarden aan de stroom ontfutselen.

Structuralisme

Na de afronding van haar studie Scenario aan de Nederlandse Filmacademie maakte Barbara Meter haar eerste films: anarchistische, aan-

stekelijke fictie. In 1970 nam ze deel aan het London Film Festival, waar ze voor het eerst 'structuralistische film' zag. Film zonder verhaalstructuur, zonder clou. Het ging de structuralistische filmmakers om de aard van film zelf, om zijn materiële eigenschappen en techniek. Om licht en kader en korrel. Ook bleken ze heel onafhankelijk te werk te gaan: zonder crew, zonder gedetailleerd plan vooraf, zonder veel budget. Elk onderdeel van de productie, bewerking, montage en projectie van film vormde voor hen aanleiding voor experimenten.

In een interview (door Tina Bastajian, beschikbaar op de recente dvd *Zuiver film*) vertelt Meter hoe overweldigd zij zich voelde tijdens dat festival. Zij wist niet meteen hoe naar die dwarse en radicale filmexperimenten te kijken, maar werd er onmiddellijk door betoverd. Naar eigen zeggen keerde zij naar Nederland terug als een 'bekeerling', vol van

de overtuiging dat het medium film zich moest ontworstelen aan de erfenis van theater en literatuur, zich bevrijden van het keurslijf van het verhaal en zijn eigen taal van licht en beweging diende te ontwikkelen.

Platform

Niet veel later zette Meter samen met Mattijn Seip, Niko Paape, Jos Schoffelen en Lynne Tillman 'Electric Cinema' op, een internationaal platform voor experimentele films. Ze filmde voor het eerst zelf: beelden van façaden en ramen van huizen in Amsterdam (*From the Exterior*, 1970). Ze maakte in die periode ook *...And a Table* (1971) en *Portraits* (1972), films die volledig in dienst staan van verwoed vormonderzoek.

In 1974 werd Electric Cinema ontbonden. Even intensief als Meter zich eerst op de vorm en het experiment had gestort, wijdde zij zich een aantal jaren aan linkse politieke

Elf gerestau-
reerde films van
de experimentele
filmmaker
Barbara Meter
zijn onlangs op
dvd verschenen.
Bovendien is haar
werk opgenomen
op een nieuwe
website van het
Filmmuseum over
de Nederlandse
experimentele
cinema. Die
beschikbaarheid
is prachtig, maar
Meters films
komen pas echt
tot hun recht op
het witte doek.

Richtje Reinsma

actie, met name in de vrouwenbeweging. Ze zette met Seip, Ruben Bronkhorst en René Mendel POLKIN (Politieke Kinema) op en filmde hoofdzakelijk documentaires, die weliswaar in hun vormtaal sporen vertoonden van haar liefde voor experiment, maar vooral dienden als politieke pamfletten. Toen Meter afstand nam van de vrouwenbeweging maakte zij voor het eerst een film met een persoonlijker karakter, een eigenzinnige fictiefilm gebaseerd op de oorlogsjaren die zij als joods kind ondergedoken had gezeten op een boerderij (*De afstand tot dichtbij*, 1982).

Experiment

In de hoofdzakelijk verhaalloze, experimentele films die Meter daarna weer is gaan maken slaagt zij er steeds beter in haar hartstocht voor experiment met vorm en geluid te verweven met betekenisvol beeld. Ze heeft een eigen idioom ontwikkeld waarin

vorm en inhoud vrijwel overlappen en waarmee ze op een zintuiglijke, beeldende manier films maakt die weliswaar geen eenduidige verhalen vertellen, maar wel een soort verkenningen of weefsels vormen die raken aan geschiedenissen, verhalen en ervaringen. Sommige films reflecteren haar betrokkenheid bij het feminisme (*Penelope*, 1994; *Ariadne*, 2005), andere zijn gebaseerd op haar aangrijpende familiegeschiedenis (*Departure on Arrival*, 1996; *Appearances*, 2000). Ook maakte ze films in Griekenland (*Greece to Me*, 2001; *Nooit varen boten in de bergen*, 2002; *Kade*, 2003). Steeds hebben haar beelden iets voorlopigs, iets herroepelijks. Ze zijn aangetast, overbelicht, onderbelicht of een en al korrel of schaduw. Ze worden zo lang aangehouden dat je ze niet meer met dezelfde aandacht vast kan blijven houden, of ze flitsen voorbij zodat je ze nauwelijks in je kunt opnemen. De beelden zijn even kwetsbaar en vol van ruis als het afgebeelde waarvan ze bevangen zijn. Ze ontkiemen, ademen en smelten alsof ze organisch zijn.

Oorlog

Buitengewoon indrukwekkend zijn de films die ze baseerde op haar eigen familiegeschiedenis. Meters Duitse vader zat in het verzet, haar moeder was joods. Tijdens de oorlog is haar vader opgepakt, naar de Oekraïne gestuurd en in 1943 omgekomen. Meter en haar moeder hebben van elkaar gescheiden ondergedoken gezeten en zo de oorlog overleefd. Veel van hun familieleden zijn omgekomen.

Vooral *Appearances* is een adembenemende film, waarvan het bekijken een bijna voodoachtige ervaring is. Je ziet onder meer gefilmde gefotografeerde gezichten opdoemen uit het donker, kort in beeld opgloeien, en dan weer uitdoven. De gefotografeerde gezichten zijn zo dicht naar voren gehaald dat in de lichte delen van de gezichten de korrels zichtbaar zijn. Doordat Meter vervolgens steeds per filmbeeldje het kader miniem heeft verschoven, zie je de korrels en de gezichten steeds licht bewegen, zodat het lijkt alsof de geportretteerden tot leven komen in het licht. Zo ontstaat een wonderlijk filmcomplot: het kijken wordt een ritueel, een gelegenheid om al deze verdwenen mensen één voor één te ontmoeten en te herdenken. De film is allerminst vormgegeven als een expliciete aanklacht, hij fungeert meer als een katalysator die de wil opwekt met volledige concentratie te kijken naar die gestolde beelden uit voorbije levens.

Gelijkvloers

Het is opmerkelijk, hoe verschillend de films van Meter onderling zijn wat betreft compositie. Soms lijkt hun constructie 'gelijkvloers'

te blijven, zoals in *Kade* (2003) en *A Touch* (2008), zonder ingrijpende afwisseling van spanning of sfeer. Het geluid is contrastrijk, maar op de een of andere manier hebben de overigens vaak prachtige beelden toch allemaal dezelfde terloopse kwaliteit, hetzelfde soortelijk gewicht als het ware. Andere films, zoals *Ariadne* (2005), hebben wel een bepaald verloop, met een afwisseling tussen onderling sterk verschillende delen, zoals meer en minder abstracte beelden of ruime kaders buiten versus details binnen.

De films van het eerste soort, die minder verschillen in intensiteit kennen, lokken uit tot een soort meditatieve waarneming. Voor korte films, zoals het drie minuten durende *Convalescing* (2000), vormt zo'n ontbreken van dynamiek geen probleem, misschien is het zelfs een kwaliteit. Maar bij een iets langere duur blijkt het een manco bij het kijken, omdat je gedachten op een gegeven moment beginnen af te dwalen zonder dat de film je terugroept.

Herinnering

De zojuist uitgebrachte dvd met elf experimentele films van Barbara Meter is getiteld *Zuiver film*. Een titel die waakzaam stemt:

Alleen op film kun je het continue verdwijnen van alles herhalen

een dvd is immers een digitale beelddrager, van een heel andere orde dan het analoge medium film. Voor het werk van Barbara Meter is dat verschil van groot belang. Haar films bloeien in de bioscoop, ze hebben stilte en donker en aandacht nodig. Haar beelden gedijen als ze monumentaal over het doek glijden, juist omdat ze zo onbestendig, vluchtig en onnadrukkelijk zijn. Het is natuurlijk schitterend dat haar werk nu is gerestaureerd en beschikbaar is gemaakt voor publiek. Toch blijven haar films thuishoren in de bioscoop, waar ze live kunnen 'gebeuren'; waar een bundel licht vol dansend stof ze het doek op spoelt en je je volledig kan overgeven aan het schijnsel dat zo wonderbaarlijk dicht in de buurt van de ervaring van de herinnering kan komen. ●

Enkele van Barbara Meters films zijn online te zien op de nieuwe website van het Filmmuseum, gewijd aan de geschiedenis van de Nederlandse experimentele film: experimentele.filminnederland.nl (kijk onder 'makers') Het Filmmuseum start in september een tweemaandelijks serie, waarin de recent geconserveerde en gerestaureerde films (zo'n 370 films) uit hun collectie experimentele films aan bod zullen komen.

Zuiver film Nederland 2008 regie Barbara Meter
distributie Moskwod